

Gledališka kritika

Demenca na obeh straneh rampe

Florian Zeller: Oče,
režija Jernej Kobal, **SLG** Celje, Mali oder,
ogled reprize 15. novembra

Petra Vidali

Demenca je hvaležen objekt umetnosti. Seveda je "aktualna" in "množična", ampak tudi kakšna druga bolezen je takšna, pa še ni umetniško obdelana. V sodobni slovenski prozi je že nagovorila Sebastijana Preglja (Kronika pozabljanja) in Gorana Vojnoviča (Figa), na odru pa smo pred dvema letoma lahko videli predstavo Kje sem ostala Urše Adamič in Nine Šorak. Uničevanje možganskih celic je bolj dramatično (tragično, absurdno, lahko celo komično) kot destrukcija drugih organov, se zdi. Vzorci in obrazci so znani, ampak demenca vseeno požira vse znano. Ne jemlje samo bolne osebe, ampak pri živem telesu briše tudi odnose, torej tudi tiste, ki ostajajo. Morda pa je to koncentrirano nelogično radiranje dogovornega, logičnega sveta lahko celo neka splošna bivanjska metafora.

V francoski drami Oče so, tako kot v prej omenjenih umetniških delih, zbrana obča mesta o demenci: brisanje/mešanje prostora, časa in oseb, hipne spremembe stanj, konstrukti v teorije zarot, v čustvovanih obolelega in njegovih bližnjih pa vse nianse (ne) možnosti soočanja - žalost, bes, resignacija.

V pogovoru s prodornim še mladim (letnik 1979) dramatikom in romanopisцем Florianom Zellerjem v gledališkem listu je izpostavljena misel, da je gledališče prostor vprašanj in ne odgovorov. Precej splošna modrost seveda, vendar se zdi Zeller upravičen do uporabe, ker znana dejstva demence razpre tako, da je gledalec postavljen pred podobne dileme kot protagonist(i). Negotovost in tesnoba, nezmožnost odgovora na vprašanja, kaj je res in kaj je prav, so na obeh straneh rampe.

Uprizoritev v režiji Jerneja Kobala dobro demonstrira mehanizme in stanja demence z ostrimi, črnimi rezi med prizori in vsakokratno postavitvijo/osvetlitvijo protagonista "in the middle of nowhere", v neznanu sedanost, v obotavljivo tipanje koordinat. Prav tako je osmišljena postavitev dogajalnega prostora kot domačega ringa tako

rekoč (scenografija Urše Vidic), v katerem se izmenjujejo akterji; ko niso v fokusu, pa s sedišč ob robu iz polteme nemo spremljajo dogajanje. Predvsem pa uprizoritev z multiplirano zasedbo vlog prepričljivo še zgosti vrvež in izbris v (očetovi in gledalčevi) glavi. Glasba Larena Poliča Zdraviča tiho in tesnobno markira prelomne točke drsenja v nič.

Branko Završan je pretresljiv Oče v splošnem in velikem planu in v vsakem detajlu uprizoritve. Z držo, gestami, mimiko. V zavzeti komunikaciji z negovalko, pri raztresenem trančiranju kurjega bedra in držanju kavne skodelice. Ne ubog, ampak šarmanten, kot reče negovalka, odločen, pokončen in sploh ves čas jasno artikuliran, pri močeh, skratka, zato je njegova demenčna nemoč še bolj sugestivna. Absolutno dominira ne le v dramski in uprizoritveni, ampak tudi igralski konstelaciji, četudi so mu Manca Ogorevc (Anne, Anréjeva hčerka, Ženska), Andrej Murenc (Moški, Pierre) in Lučka Počkaj (Laura, Ženska, Martine) dobri partnerji. Vsak po svoje iščejo nemoogočo pravo razdaljo, ki bi jim omogočala preživetje.

Avtor je dramsko besedilo opredelil kot tragično farso. Na prvi pogled čudna oznaka, ker smo v naši tradiciji predvsem po zaslugi Cankarja farsi pripisali širši družbeni, recimo vsaj malomestni okvir, in ker še vedno mislimo, da se bomo ob farsu smejali. Ampak te intimne drame za štirimi zidovi, ki so za vpletene večino časa preveč tragične, da bi si lahko privoščili osvobajajoč komedijski pogled od zunaj, so ta trenutek seveda že splošni družbeni fenomen.

Gledalec se podobno kot protagonist(i) sprašuje, kaj je res in kaj je prav

Branko Završan je ustvaril
prestresljivega Očeta. Foto: **SLG** Celje